

Мунтян Олександр Олександрович 

канд. філол. наук, доцент кафедри філології та перекладу
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ АВТОМОБІЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Згідно з дослідниками Е.Т. Лазаренко та О.В. Мельниковим, до автомобільних термінів, як і до більшості інших термінів, висувають низку вимог, які є формоутворюючими для дефініції, серед яких слід назвати однозначну відповідність терміна поняттю, відповідність лексичного значення терміна позначеному ним поняттю, системність, раціональну стислість, словотворчу (дериваційну) здатність і мовну правильність. [2, с. 195; 3, с. 34].

Для коректного перекладу автомобільного терміна важливо знати, на думку науковця В.І. Карабана, його словотвірну і морфологічну структуру та семантичні відмінності від загальнонародних слів [1, с. 315]. Так, згідно з класифікацією термінів дослідника можна виділити прості терміни (*wheel* – колесо, *boot* – багажник, *tin* – жерсть); похідні, які поділяються на суфіксальні (*roller* – ролик, *accumulator* – акумулятор, *windscreen wiper* – склоочисник), префіксальні (*antifreeze* – антифриз), *drivability* – якості керування, *recharge* – перезарядження, *transmission* – трансмісія) і суфіксально-префіксальні (*polychromatic* – багатофарбове (фарбування кузова), *multilayered* – багатошаровий, *displacement* – переміщення); складні (*crankshaft* – колінчатий вал, *fade-resistant* – світлостійкий, *windscreen* – лобове скло, *dashboard* – приборна панель); терміни-словосполучення (*differential case* – редуктор, *cylinder block* – блок циліндрів, *dash pot* – глушник, *wheel alignment* – розвал сходження, *turn signal* – поворотник, *steering wheel* – кермо, *steering arm* – рульова втулка).

Також можна помітити, що заради принципу раціональної стислості терміна під час словотворення відбувається комбінація декількох видів творення дефініцій. Наприклад, такі терміни є префіксальними термінами-словосполученнями: *anti-lock brake system* – антиблокувальна гальмівна система, *four-stroke engine* – чотирьох-тактний двигун, *defrosting mechanisms* – механізми розмерзання частин кузова, *over-speedroller* – ролик з надмірною швидкістю обертів. Методом суцільної вибірки та кількісного аналізу було встановлено, що за своєю будовою переважає тип термінів-словосполучень, що пояснюється потребою вираження складної сутності тих чи інших багатокомпонентних автомобільних явищ та процесів у максимально стислому лексичному визначенні, що можна здійснити засобами поєднання декількох компонентів у терміні.

Однією з найбільших проблем перекладу англійських автомобільних термінів у текстах науково-технічної спрямованості є проблема міжгалузевої та внутрішньогалузевої омонімії. Так, наприклад, розглядаючи можливість перекладацької помилки через неправильний вибір омонімічного відповідника із дотичної галузі науки і техніки, дослідник В.І. Карабан наводить як приклад термін «wheel», що в автомобільній тематиці означає «колесо», однак в інших галузях має ряд значень абсолютно не співвідносних з вказаним: у сфері аерогідродинаміки «крильчатка, пробіг з випущеним шасі», у картографії «штурвал стереоприбору», у будівельній тематиці «ротор», у слюсарній справі «скат, каток», у силікатній промисловості «полірувальний круг», у гірничій справі «робочий орган роторного екскаватора», у текстильній промисловості «барабанчик, карусель, мотовило». [1, с. 315].

Міжгалузеву термінологічну омонімію можна також простежити на прикладі таких часто вживаних у автомобільній галузі термінах, як «piston» – поршень, який має такі

міжгалузеві омоніми: «ударник пневматичного інструменту ударної дії» у військовій справі, «помповий механізм, клавіша» у музичній сфері та «плаваючий дах резервуара» в нафтопромисловості; автомобільний термін «gear» – передача, шестерня, що має значення «шасі, опора» у авіаційній сфері, «гардель» у мореплаванні та суднобудівництві, «механізм економічного розвитку» в бухгалтерії, «гідравлічний механізм» у сфері бронетехніки, «власність» у логістиці, «муфта» в металургії.

Отже, щоб запобігти помилкам, пов'язаним з омонімічною природою терміна, перекладач має володіти фоновими знаннями у суміжних з автомобільною сферою галузями, бути обізнаним у тематиці конкретного тексту, щоб уникнути вибору неправильного варіанта перекладу терміна. У текстах автомобільної галузі знаходимо також низку термінів, що позначені внутрішньогалузевою омонімією. Наприклад, термін «driving shaft» (ведучий вал) є гіперонімом по відношенню до гіпоніма «driven shaft» (ведений вал), оскільки обидва вали є складовими коробки передач, тоді як останній виконує другорядну функцію передачі обертальних рухів двигуна після ведучого валу.

Це потрібно брати до уваги під час перекладу вищенаведених термінів, оскільки якщо термін з більш вузьким значенням може бути замінений на свій гіперонім, то синонімія є неможливою у зворотному напрямі, «ведучий вал» не може бути перекладений «веденим валом», оскільки це звужить його справжнє значення. Квазісинонімією позначені також такі пари термінів «ресора» (гіпонім) – «пружина» (гіперонім), останній позначає найпоширеніший тип підвіски автомобіля на сьогоднішній день, яка іноді може бути представлена ресорами у вантажівках. Звідси випливає, що під час перекладу англійських термінів «leaf spring / coil spring» у тексті автомобільної тематики на це потрібно звертати увагу, щоб помилково не обмежити значення гіпероніма до гіпоніма. Перекладач має визначити, виходячи з контексту, яким чином перекладати термін, на який поширюється явище омонімії.

Під час здійснення перекладу термінів у текстах автомобільної галузі часто звертаються до граматичних і лексичних трансформацій. Серед граматичних трансформацій можна виділити активне використання пермутації (перестановки), коли іменник із препозиції стає в постпозицію за означуване слово (наприклад, *combustion chamber* – камера згоряння, *car maintenance* – обслуговування автомобіля, *wheel alignment* – розвал сходження), а також широко застосовуються субституція (наприклад, іменників у множині на однину і навпаки: *brake* – гальма), додавання (*clearance* – дорожній просвіт, *crown wheel* – ведена шестерня головної передачі, *vehicle* – транспортний засіб, *consumption* – витрати палива, *pillar* – стійка кузова) та вилучення (*air dam* – спойлер, *anti-roll bar* – стабілізатор, *leaf spring* – ресора).

Серед способів перекладу лексичних одиниць на основі проаналізованих автомобільних термінів як найбільш поширені можна виділити пошук лексичного відповідника (*camber* – прогин, *bushing* – сайлент-блок, *torquing* – затяжка), транскодування (транскрибування *clearance* – кліренс, *cylinder* – циліндр, *chassis* – шасі), транслітерування (*carbon* – карбон, *pedal* – педаль), змішане транскодування (*tracking* – трекінг, *auto-hinting* – автохінтінг), калькування (*clutch pedal* – педаль зчеплення), антонімічний переклад (негативація: *downforce* – притискна сила).

Отже, найбільш поширеними способами перекладу термінів у текстах автомобільної спрямованості є пошук лексичного відповідника, транскодування, калькування та антонімічний переклад у сукупності з такими граматичними трансформаціями, як пермутація, субституція, додавання та вилучення.

Список використаних джерел:

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. 4-е вид., Вінниця: Нова книга, 2004. 576 с.
2. Лазаренко Е. Т. Новий тлумачний словник з видавничої справи та поліграфічної діяльності / Поліграфія і видавничча справа. 2011. № 2. С. 193 – 196.
3. Мельников О. В. Необхідність уніфікації термінів у поліграфії та видавничій справі // Друкарство. 2002. № 6. С. 34–35.